O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori
M.E. Po'latov
2024 yil "28" 08

Ro'yxatga olindi: №
2024 yil "28" 08

SUG`URTA ISHI

FANI BO'YICHA

O'QUV DASTURI
Sirtqi ta'lim uchun

Bilim sohasi: 400 000 – Biznes, boshqaruv va huquq

Ta'lim sohasi: 410 000 – Biznes va boshqaruv

Ta'lim yo'nalishi: 60411700 - Logistika (yo'nalishlar bo'yicha)

SAMARQAND – 2024

Fan/modul kodi INSBU106	O'quv yili 2024 - 2025	Semestr 5	Kreditlar 6
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4
1 Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
Sug'urta ishi	28	152	180

2 I. Fanning mazmuni

"Sug'urta ishi" fanini o'rganishdan asosiy maqsad – iqtisodiyotning moliyaviy siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirishda turli sohalarda moliyaviy munosabatlarni tashkil etishning nazariy va huquqiy asoslarini biladigan, zamonaviy tayyorgarlik talablariga javob beradigan bo'lajak yuqori malakali iqtisodchilarni shakllantirishdan iborat.

Ushbu o'quv dasturi asosida fanning maqsadi - talabalarga sug'urta sohasi da amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning tub mohiyatini, sug'urta faoliyatini amalga oshirishning huquqiy asoslari va sug'urta bozorini davlat tomonidan tartibga solish bo'yicha nazariy va amaliy bilimlami shakllantirishdan iborat.

"Sug'urta ishi" fanining asosiy vazifasi moliyaviy resurslarni tashkil etish va boshqarishning nazariy, huquqiy va tashkiliy asoslari sohasidagi bilimlarni shakllantirish, tegishli ko'nikma va malakalarni egallashdan iborat.

3 II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Sug'urtaning iqtisodiy mohiyati va uning bozor munosabatlarida tutgan o'rni

Fanning perdmeti va ob'ekti. Sug'urta haqida tushuncha. Sug'urta iqtisodiy kategoriyasining muhim belgilari. Sug'urta bozor infratuzilmasi va uning tarkibiy qismi. Sug'urta fondlari va ularning shakllanishi. Markazlashgan sug'urta fondlari. O'z-o'zini sug'urtalash fondlari. O'z-o'zini sug'urtalash fondlarining afzallik va kamchilik tomonlari. Sug'urtaning funksiyalari. Sug'urta fondini tashkil etish bilan bog'liq funksiyasi. Sug'urta fondidan foydalanish bilan bog'liq funksiyasi. Nazorat qilish funksiyasi.

2-mavzu: Shaxsiy sug'urta

Shaxsiy sug'urta va uning kelib chiqish tarixi. Shaxsiy sug'urta ob'ekti va sub'ekti. Shaxsiy sug'urtaning turlari: hayot sug'urtasi; tibbiy sug'urta; maktab o'quvchilarining baxtsiz hodisalardan sug'urtalash; fuqorolarni baxtsiz hodisalardan sug'urtalash; fuqorolarning sog'ligini kasalliklardan sug'urtalash; fuqoroni ma'lum yoshgacha etishishini sug'urtalash; vafot etish holatidan uzoq muddatli sug'urtalash; chet elga ketuvchilarni kasalliklardan sug'urtalash. zarurligi va shartlari. Baxtsiz hodisalardan ehtiyot shart sug'urta qilish. Sug'urta muddati; sug'urta hodisalari; tomonlarning huquq va majburiyatlari; umumiy istisnolar; tibbiy xizmat haqini to'lash va uni

tashkil etish. Majburiy davlat sug'urtasi haqida tushuncha. Harbiy xizmatchilarni majburiy davlat sug'urtasi–ijtimoiy muhofazaning muhim vositasi. Sug'urta tarifi va sug'urta summasi. Sug'urta mukofotini hisoblash va sug'urtalovchiga to'lash muddati. Sug'urta polisini rasmiylashtirish. Umumiy istisnolar. Sug'urta summalarini to'lash bilan bog'liq hujjatlarni rasmiylashtirish

3-mavzu: Majburiy davlat sug'urta turlari va ularni o'ziga xos xususiyatlari

Majburiy sug'urta haqida tushuncha va uni o'tkazishdagi asosiy shartlar. Majburiy sug'urtani amalga oshirishning huquqiy asoslari. Yo'lovchilarni baxtsiz hodisalardan majburiy sug'urtalash: sug'urta tariflari va summasi, shartlari. Sug'urta hodisasi ro'y berganda tomonlar o'rtasida yuzaga keladigan o'zaro munosabatlar. Mudofaa vazirligi, Ichki ishlar vazirligi, Favqulodda vaziyatlar vazirligi va Milliy xavfsizlik xizmati harbiy xizmatchilari hamda xodimlarini majburiy davlat sug'urtasi.

4-mavzu: Javobgarlikni sug'urta qilish

Fuqarolik javobgarligi haqida tushuncha. Sug'urta ob'ektlari va sub'ektlari. O'zbekiston Respublikasining "Transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish to'g'risida" Qonunning iqtisodiy mazmuni. "Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish to'g'risida"gi Qonunning mazmun mohiyati. Xorijiy avtotransport vositalari egalarining uchinchi shaxslar oldidagi fuqarolik javobgarligini sug'urta qilish. Kasbiy javobgarlik sug'urtasi. Sug'urta tarifi va sug'urta summasi. Sug'urta mukofotini to'lash va sug'urta polisini rasmiylashtirish. Sug'urtalashning asosiy shartlari: sug'urta risklari; tomonlarning huquq va majburiyatlari; umumiy istisnolar; sug'urta muddati; regress va subrogatsiya. Sug'urta shartnomasini bekor qilish va tugatish. Sug'urta hodisasi ro'y berganda taqdim etiladigan hujjatlar. Etkazilgan zararlarni aniqlash, to'lanadigan sug'urta summalarini hisoblash va ularni sug'urta dalolatnomasida aks ettirilishi.

5-mavzu: Yuridik va jismoniy shaxslarning mol-mulkini sug'urtalash

Mulk sug'urtasining mohiyati. Sug'urta ob'ekti va sub'ektlari. Sug'urtalashning asosiy shartlari. Sug'urta tarifini hisoblash. Sug'urta mukofotini to'lash. Sug'urta polisini rasmiylashtirish. Sug'urta shartnomasini kuchga kirishi va ijro etilishi. SHartli va shartsiz franshiza. Sug'urta monitoringi. Umumiy istisnolar. Subrogatsiya va regress. Sug'urta da'volarini ko'rib chiqish va tartibga solish mexanizmi. Avtotransport vositalarini sug'urtalashning zarurligi. Sug'urta manfaati. Avtotransport vositalarini sug'urtasi bo'yicha sug'urta shartnomalari tuzish. Sug'urta risklari. Avtotransport vositalarini sug'urtasi bo'yicha tarif stavkalarini

aniqlanishi. Sug'urta mukofotini hisoblash va to'lash. Avtotransport sug'urtasida franshiza. Sug'urta polislarini rasimiylashtirish va taqdim etish. Avtotransport sug'urtasida yo'l qo'yiladigan umumiy istisnolar. Havo transportini sug'urtasi. YUklarni sug'urtasi. Qishloq xo'jaligi sug'urtasi.

6-mavzu: Qishloq xo'jaligini sug'urtalash

Qishloq xo'jalik hayvonlarini sug'urta qilishning zarurligi va ahamiyati. Sug'urta sub'ekti va ob'ekti. Sug'urta faoliyati klassifikatori 8 va 9-klasslarining mazmun-mohiyati. Sug'urtalovchi va sug'urtalanuvchilar hamda ular o'rtasidagi munosabatlarni shartnoma orqali tartibga solish asoslari. Benefitsiar. Qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilariga tegishli mol-mulklar va ularni sug'urta qilishning zarurligi. Qishloq xo'jalik ekinlari bo'yicha hosilni kamayishi natijasida ko'riladigan moliyaviy zarar-sug'urta ob'ekti sifatida. Kuzgi va bahorgi boshoqli don ekinlari, makkajuxori, paxta va boshqa texnik ekinlar. Sug'urta sub'ektlari. Qishloq xo'jalik mahsuloti etishtiruvchi xo'jaliklarning ekinlardan kam hosil olish natijasida ko'radigan moliyaviy zarari miqdorini-sug'urta summasini aniqlash uslubi. Sug'urta risklarini tahlil etish.

7-mavzu: Qayta sug'urta qilish asoslari

Qayta sug'urtalashning mohiyati. Qayta sug'urtalash shartnomasining tuzilishi. Tomonlarning huquq va majburiyatlari. Qayta sug'urtalash sohasida qo'llaniladigan asosiy ibora va atamalar. Qayta sug'urtalash shakllari: kvotali qayta sug'urtalash, nisbiy va nonisbiy qayta sug'urtalash. Fakultativ va obligatorli qayta sug'urtalash. Chet mamlakatlarda qayta sug'urtalashning tashkil etilishi.

III. Amaliy mashg'ulotlarlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Sug'urtaning iqtisodiy mohiyati va uning bozor munosabatlarida tutgan o'rni
2. Shaxsiy sug'urta
3. Majburiy davlat sug'urta turlari va ularni o'ziga xos xususiyatlari
4. Javobgarlikni sug'urta qilish
5. Yuridik va jismoniy shaxslarning mol-mulkini sug'urtalash
6. Qishloq xo'jaligini sug'urtalash
7. Qayta sug'urta qilish asoslari

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:

1. Qishloq xo'jaligini sug'urtalash
2. Sug'urta fondining shakllanish manbalari
3. Sug'urtaning rivojlanish bosqichlari
4. Sug'urta munosabatlarida qo'llaniladigan ibora va tushunchalar

	5. O'zbekistonda sug'urtaning shakllanish tarixi va rivojlanish bosqichlari 6. Sug'urta faoliyatini amalga oshirishning huquqiy asoslari va sug'urta kompaniyalarining tashkiliy-huquqiy shakllari 7. Sug'urtada tarif siyosati 8. Sug'urta bozori va uni davlat tomonidan tartibga solish 9. Sug'urta kompaniyasining moliyaviy asoslari 10. Shaxsiy sug'urta 11. Javobgarlikni sug'urta qilish 12. Majburiy davlat sug'urta turlari va ularni o'ziga xos xususiyatlari 13. Yuridik va jismoniy shaxslaming mol-mulkini sug'urtalash 14. Sug'urtaning iqtisodiy mohiyati va uning bozor munosabatlarida tutgan o'rni 15. Qayta sug'urta qilish asoslari 16. Sug'urta tashkilotining iqtisodiyoti va uni moliyaviy barqarorligi 17. Sug'urta munosabatlarida tavakkalchilikning mavjudligi 18. Sug'urta fondlarini tashkil etish va ulaming shakllanishi 19. Sug'urtani klassifikatsiyalash 20. Sug'urta bozori infratuzilmasi sub'ektlari 21. Sug'urta tashkilotlarida biznes jarayonlarini tashkil etish 22. Sug'urta tashkilotining tashkiliy tuzihnasi 23. Sug'urta tashkilotida ish yuritishni tashkil etish asoslari 24. Sug'urtaning iqtisodiyotdagi ahamiyati 25. Sug'urta munosabatlarining amalga oshish bosqichlari 26. Sug'urta fanining predmeti, ob'ekti, maqsadi va vazifalari 27. Sug'urta zaxiralaridan foydalanish bilan bog'liq atama va tushunchalar 28. Sug'urta tavakkalchiliklardan ko'riladigan iqtisodiy zararlami kamaytirish va bartaraf etishning muhim vositasi 29. Sug'urta xizmatlaridan foydalanish doirasiga qarab klassifikatsiyalash 30. Milliy iqtisodiyotni rivojlanishida sug'urta bozorining roll 31. Sug'urta tashkilotlarida biznes jarayonlarini tashkil etish 32. Sug'urta biznesini tashkil etishga davlat tomonidan qo'yiladigan talablar 33. O'zaro sug'urtalash: uni tashkil etishning tarixiy va zamonaviy shakllari 34. Anderrayteming funksiyasi va vazifalari 35. Sug'urtaning mohiyati yuzasidan g'arb olimlarining qarashlari 36. Jahon iqtisodiyotida dastlabki sug'urta tashkilotlarining vujudga kelishi 37. Sug'urta tarift va sug'urta mukofoti 38. Sug'urta munosabatlarini notarmoq klassifikatsiyasi: ixtiyoriy sug'urta; majburiy sug'urta; majburiy davlat sug'urtasi 39. Sug'urta bozorining turlari 40. Qayta sug'urta turlari.
4	**V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - sug'urta haqida tushuncha, sug'urta ishining asosiy manbaalari to'g'risida ***tasavvurga ega bo'lishi;***

	- sug'urtaning turlari va shakllari; sug'urta faoliyatini muvofiqlashtirish usullari; sug'urtalanovchilarning huquq va majburiyatlari; sug'urta muhiti va unga ta'sir etuvchi omillar; O'zbekistonda sug'urtaning shakllanish tarixi va rivojlanish bosqichlari; sug'urta fondlarini tashkil etish va ularning shakllanishi; sug'urta bozori infratuzilmasi sub'ektlari; sug'urta tavakkalchiligi tushunchasi; sug'urta kompaniyasida tavakkalchiliklarni boshqarish asoslari; sug'urta tashkiloti tashkiliy tuzilmas ***bilishi va ulardan foydalana olishi;*** - sug'urta mahsuloti; sug'urta tarifi va sug'urta mukofoti; sug'urta tashkiloti moliyasi; sug'urta kompaniyasining investitsion faoliyati; qayta sug'urtaning iqtisodiy mohiyati va uning sug'urta bozoriga ta'siri; sug'urta bozori va uning rivojlanish qonuniyatlari; sug'urta faoliyatini tartibga solish chet mamlakatlar sug'urta bozorining ***ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.***
5	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • amaliy ishlarni bajarish va xulosalash; • interfaol keys-stadilar; • blits-so'rov; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlar namoyishi; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
6	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar xaqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ish yoki testni topshirish.
7	**Asosiy adabiyotlar:** 1. Abduraxmonov I., Abduraimova M., Abdullaeva N. Sug'urta nazariyasi va amaliyoti. Darslik. -T.: Iqtisod-moliya, 2019. - 420 b.. 2. Anisimov A. YU. Straxovoe delo: uchebnik i praktikum dlya SPO. - M.: Izdatelstvo Yurayt, 2018. - 186 s. 3. Maslova T. Meditsinskoe straxovanie grajdan. Novshestva, vozmojnosti vtibora. - M.: 4. Yuldashev O., Zakirxodjaeva SH. Hayot sug'urtasi. O'quv qo'llanma. -T.: Iqtisod- moliya, 2019. -384 b. 5. Bektemirov A., Taniev A., Ro'zibaeva N., Sobirov I. Sug'urta ishi. Darslik.Samarqand.: SamlSI, 2022. 247 b. 6. Abduraxmonov I., Abduraimova M., Abdullaeva N. Sug'urta nazariyasi va amaliyoti. Darslik. -T.: Iqtisod-moliya, 2019. -420 b. **Qo'shimcha adabiyotlar:** 1. O'zbekiston Respublikasining "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi O'RQ 730-sonli qonuni. 23.11.2021 yil.

	2. Abduraxmonov I. Sug'urta nazariyasi va amaliyoti. O'quv qo'llanma. - T.: Iqtisod- moliya, 2018.-380 b. 3. Bektemirov A., Ruzibayeva N.X., Azimova R.I. Investitsiya va innovatsiyalar. O'quv qo'llanma – Samarqand: SamDCHTI: 2022. – 520 b. **Axborot manbaalari:** 1. www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasining hukumat portali. 2. www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 3. www.cbu.uz - O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki.
8	Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O`quv uslubiy kengashining 2024-yil 28 avgustdagi 1-sonli yig`ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ FD19-13)
9	**Fan/modul uchun ma'sul:** E.A. Nozimov – SamISI "Investitsiya va innovatsiyalar" kafedrasi assistenti
10	**Taqrizchilar:** **Tulaev D.Yu.** - O'zbekinvest EISK AJ Samarqand viloyat filialli direktori **Aliyeva S.S.** – SamISI "Moliya" kafedrasi dotsenti, i.f.n.